OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
LsN Virpi Korhonen

Lausunto

3.3.2021

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tietojenluovutussäännösten muuttamisesta (HE 133/2020 vp)

Oikeusministeriö on antanut maa- ja metsätalousvaliokunnalle lausunnon otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Maa- ja metsätalousministeriö on sittemmin antanut maa- ja metsätalousvaliokunnalle lausuntojen johdosta vastineen. Vastineessa ehdotetaan otettavaksi pitkälti huomioon oikeusministeriön lausunnossa esitetyt keskeiset seikat. Oikeusministeriö lausuu vastineen johdosta seuraavaa.

Keskeisimmät huomiot oikeusministeriön aiemassa lausunnossa liittyivät henkilötietojen luovutustapoja koskevaan sääntelyyn. Viranomaisen velvollisuutena on varmistua henkilötietojen luovutuksen lainmukaisuudesta. Tällöin keskeistä on muun ohella sen varmistaminen, että tietojen luovutuksessa teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla, siirtyvät kulloinkin vain säädettyä tiedonsaantioikeutta vastaavat tiedot.

Maa- ja metsätalousministeriön vastineessa todetaan, että teknisen rajapinnan avulla tapahtuvien luovutusten osalta metsätietolakiin ei ehdoteta sisällytettäväksi julkisen hallinnon tiedonhallintalaista (906/2019) poikkeavia säännöksiä. Metsätietolakiin sisältyisi kuitenkin tiedonhallintalakia täydentävää sääntelyä, joka koskee kyseiseen luovutustapaan liittyviä päätöksiä. Sääntelyn ehdotetaan siis tältä osin perustuvan hallituksen esityksestä poiketen keskeisiltä osin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyyn yleislakiin, eikä oikeusministeriöllä ole tähän ehdotettuun ratkaisuun huomautettavaa.

Tiedonhallintalaki ei yleislakina mahdollista katseluyhteyden perustamista yksityiselle toimijalle viranomaisen tietojärjestelmään. Katseluyhteydellä tarkoitetaan tietojärjestelmään toteutettua tietoaineistojen katselun mahdollistavaa rajattua näkymää. Tiedonhallintalain nojalla katseluyhteys voidaan avata vain toiselle viranomaiselle. Tällöin pelkästään tiedonsaantioikeus ei vielä riitä katseluyhteyden avaamiseen, vaan tämän lisäksi tarvitaan tietojärjestelmiin liittyviä suojatoimia, jotta katseluyhteyksiä ei käytettäisi tarpeettomaan tiedonhankintaan ja estetään lainvastainen tietojen käsittely.

Kuten vastineessakin todetaan, tiedonhallintalaissa katseluyhteyden avaamisen edellytyksenä on, että katselumahdollisuus on rajattu vain yksittäisiin hakuihin, jotka voivat kohdistua tiedonsaantioikeuden mukaisesti tarpeellisiin tai välttämättömiin tietoihin sekä se, että tietojen hakemisen yhteydessä selvitetään tietojen käyttötarkoitus. Lisäksi on noudettava mainitun lain 4 luvussa säädettyjä tietoturvaa koskevia edellytyksiä ja viranomaisen on toteutettava katseluyhteys siten, että katseluyhteyden mahdollistava tietojärjestelmä tunnistaa automaattisesti poikkeavan tietojen hakemisen.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Arvioidessaan tiedonhallintalakia koskevaa hallituksen esitystä HE 284/2018 vp, perustuslakivaliokunta painotti lausunnossaan säädettäväksi tuolloin ehdotetun merkitystä ja katsoi, ettei arvioitavana olleessa esityksessä ehdotettu sääntely soveltuisi sellaiseen luovutukseen, jossa viranomaisen on arvioitava luovutettavan tiedon tapauskohtaista välttämättömyyttä. Valiokunnan mielestä sääntelyssä oli toteutettu riittävät suojatoimet näin rajattuun sääntelyyn (PeVL 73/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on erityisesti eräissä sääntely-yhteyksissä, joissa kysymys on ollut sellaisten tietojen tallentamisesta, joiden suojaaminen oikeudettomalta käytöltä on erittäin tärkeää katsonut, että tietojen käytön valvontaan on kiinnitettävä korostettua huomiota (ks. PeVL 52/2018 vp, PeVL 51/2018 vp, PeVL 42/2014 vp, PeVL 35/2018 vp). Valiokunta on myös korostanut, että tietojen suojaamista oikeudettomalta käytöltä ei voi perustaa yksin rekisterinpitäjää tai tietojen käsittelijää koskevan virkavastuun tai muun seuraamusjärjestelmän varaan (PeVL 65/2018 vp, PeVL 51/2018 vp, PeVL 52/2018 vp). .

Kuten oikeusministeriön aiemmassa lausunnossakin on todettu, suojatoimien riittävyyden arvioinnin tueksi ei toistaiseksi ole perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä siitä, minkälaiset suojatoimet riittävät julkisten henkilötietojen luovuttamisen lainmukaisuudesta varmistumiseen silloin, jos katseluyhteydestä säädetään erityislaissa. Huomionarvioista kuitenkin on, että tiedonhallintalaissa säädettyjen suojatoimien riittävyyttä on arvoitu perustuslakivaliokunnassa siten, että ne riittävät myös silloin kun luovutettavana on salassa pidettäviä tietoja tai arkaluonteisia henkilötietoja. Metsätietolain nojalla ei kuitenkaan ehdoteta luovutettavaksi salassa pidettäviä tai arkaluonteisia tietoja. Johtoa asiassa voitaneen hakea myös perustuslakivaliokunnan julkisia tietopalveluja koskevasta lausuntokäytännöstä (PeVL 2/2017 vp, PeVL 65/2014 vp, PeVL 32/2008 vp). Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen julkistamista perustuslain puitteissa mahdollisena toteuttaa julkisena tietopalveluna, jos sille on oikeusturvan takeiden ja perusoikeusjärjestelmän tavoitteiden kannalta hyväksyttävät perusteet. Valiokunta on katsonut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta on olennaista, että tietoverkkoon sijoitettavasta henkilörekisteristä tietoja ei voida hakea erilaisina massahakuina, vaan esimerkiksi ainoastaan yksittäisinä hakuina (PeVL 2/2017 vp, PeVL 32/2008 vp).

Vastineessa tietojen luovuttamiseen liittyviä suojatoimia ehdotetaan osin lisättäväksi ja täsmennettäväksi. Sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se on sisällöltään lähempänä julkisen hallinnon tiedonhallintalaissa katseluyhteyden avaamiselle asettuja edellytyksiä. Ottaen huomioon luovuttavien tietojen sisältö ja luonne julkisina henkilötietoina, luovutuksen tarkoitus ja ehdotetut suojatoimet, vastineessa ehdotettu katseluyhteyttä koskeva sääntely ei vaikuta käsillä olevassa sääntely-yhteydessä riittämättömältä.

Lopuksi oikeusministeriö haluaa tarkentaa maa- ja metsätalousministeriön vastineessa julkisuuslain uudistamisesta lausuttua. Vastineessa viitataan verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettuun lakiin (1346/1999), ja todetaan että oikeusministeriö olisi käynnistämässä julkisuuslain kokonaisuudistusta. Edelleen vastineessa todetaan, että kyseisen lain uudistamistarpeita lienee tarpeen arvioida uudelleen suhteessa julkisuusperiaatteeseen ja henkilötietojen suojaan. Asian todetaan kuuluvan valtiovarainministeriölle ja asian epäillään nousevan julkisuuslain kokonaisuudistusta koskevan työn yhteydessä jollain tapaa esille.

Tältä osin oikeusministeriö haluaa tarkentaa vastineessa esitettyä. Oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan julkisuuslain ajantasaistamista. Selvyyden vuoksi on aiheellista todeta, että ajantasaistaminen koskee viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), eikä verotustietojen julkisuudesta annetun lain tarkastelu tai ajantasaistaminen kuulu työryhmän toimeksiantoon. Mainittu laki on erityslaki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin nähden ja kuten vastineessakin todetaan, se kuuluu valtiovarainministeriön toimialaan.